

THESIS VIII.

Verbo quoque Dei scripto ostenditur matrimonium christianum, ratione sui status, coniunctam habere gratiam sanctificantem, huius autem, cum ipsum fit, causam quoque esse, ex verbis solis Scripturarum, adhibita analogia fidei, vehementer saltem suadetur.

I. Veniamus ad Scripturas. Eph. V. 22 seq. innuitur, teste Concilio Tridentino, matrimonium esse sacramentum. Id declarandum est, ac inquirendum an vera demonstratio doctrinae catholicae ex hoc loco extundi possit. Tres sunt distinguendae partiales quaestiones: 1° an matrimonium sit sacramentum generali quadam ratione: 2° an sit ex se coniunctum cum gratia sanctificante propria sui status: 3° an ipse ritus, quo matrimonium fit, sit causa sub Deo gratiae illius.

Ad primum quod spectat, postquam Apostolus habitudinem mutuam viri et mulieris explicaverit per habitudinem mutuam Christi et Ecclesiae, sic concludit verbis Adami ex Gen. II. 24. *Propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam et adhaerebit uxori suae et erunt duo in carne una: Sacramentum hoc magnum est* (τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶ); *ego autem dico in Christo et in Ecclesia* (εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν). Iam vero pronomen *hoc* (in verbis *sacramentum hoc*) indicat appellationem sacramenti fieri rei praecedenti, quae iam demonstrata est et facta praesens: quod vero generatim praecedit, est sententia Adami; quod autem immediate praevertit, est illud: *duo fore in carne una*. Igitur haec verba Adami mysterium continent, sive res his verbis expressa *mysterium* est seu *sacramentum*. Porro advertendum est quod Adamus per illa verba: *propter hoc*, quibus sermonis ultimam partem exorditur, nectit nexu causali sequentia cum praecedentibus Gen. II. 22. 23. Haec autem praecedentia non sunt solum verba illa dicta de Eva: *os ex ossibus meis et caro de carne mea*: nam ex his solis profecto non liquet quomodo consequatur id quod deinceps subditur: *relinquet homo patrem et matrem* etc.: sed praecedentia sunt integrum factum, quod praecessit, quod Deus scilicet dederit Evam in uxorem Adamo eamque tanta unitate, ut ipse etiam expressit, cum eo coniunctam. Paulus vero cum illa eadem verba Adami (*os ex ossibus meis* etc.) mystice de Ecclesia esset interpretatus (v. 30 *quia membra sumus corporis eius, de carne eius et de ossibus eius* h. e. Christi) et sic ea transtulisset ad significandum

connubium Christi cum Ecclesia, immediate prosequitur usurpatis verbis Adami, mutata tamen coniunctione: ἀντὶ τούτου *relinquet homo patrem* etc. Hebraice scilicet est כֵּן לְעַד quod LXX reddunt: ἕνεκα τούτου. Sed ἀντὶ τούτου commode verti potest: *instar huius*. Nimirum quemadmodum Ecclesia est sponsa Christi, (ad instar huius unionis) relinquet homo etc. quo relatio typi et ectypi significatur. Sic redit Apostolus ad id quod ab initio sermonis docuerat, unionem Christi cum Ecclesia esse typum coniugii.

Iam vero verba omnia Adami literalis sensu accipienda esse de unione maritali viri et feminae, nemo dubitat, cum hic sit sensus proprius et immediatus verborum, huncque sensum postulet occasio, in qua prolata sunt; praeterea hanc interpretationem Christus ipse docuit Matth. XIX. 5. At haec verba *relinquet homo* etc. *erunt duo in carne una* mysticam quoque significationem habere, idest rem per haec verba immediate significatam aliud quoque significare docet nos Apostolus, verba haec, sive rem verbis expressam vocans sacramentum, illudque magnum esse praedicans in Christo et in Ecclesia, h. e. in unione Christi cum Ecclesia, quam superius exposuerat tanquam coniunctionem Sponsi ad Sponsam. Unio ergo Christi et Ecclesiae est terminus vel obiectum, ad quod mysterium illud refertur, εἰς Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν: quare unio viri et mulieris, est certe signum huius unionis; ideo enim mysterium dicitur, quia in ea latet significatio rei absconditae, cuiusmodi est desponsatio Verbi cum Ecclesia. Ita Hieronymus in hunc locum mentem Pauli explicat: « Id ipsum per allegoriam in Christo interpretatur et in Ecclesia... Non ut plerique existimant, omnis historia, quae de Adam et de Eva in Genesi scripta est, ad Christum et ad Ecclesiam facile referri potest, sed tantummodo quod in praesenti loco ponitur: *propter hoc* etc. Primus enim homo et primus vates Adam hoc de Christo et Ecclesia prophetavit, quod reliquerit Dominus noster atque Salvator Patrem suum Deum, et matrem suam caelestem Ierusalem (exivi a Patre, et veni in mundum Ioan. XVI. 28) et venerit ad terras propter suum corpus Ecclesiam, et de suo eam latere fabricatus sit, et propter illam Verbum caro factum sit. Et quia non omnia aequalia sunt sacramenta, sed est aliud sacramentum maius et aliud minus, propterea nunc dicit: sacramentum hoc magnum est; simulque eius indicium est inferentis: ego autem dico in Christo et in Ecclesia » ac si diceret, interprete Nazianzeno. « Scio qua locus iste ineffabilibus plenus sit sacramentis et divinum cor quaerat interpretis: ego autem pro pusillitate sensus mei in Christo interim illud et in Ecclesia intelligendum puto ». Cf. et s. Thomam in hunc locum eodem modo disserentem. Verba igitur Adami, quae literalis

sensu significant unionem viri et mulieris maritalem, mystice, auctore Paulo, significant connubium Christi cum Ecclesia. Matrimonium ergo signum est huius rei. Itaque matrimonium est signum theoreticum rei sacrae, cuiusmodi est unio Christi cum Ecclesia. Est porro signum *magnum*: Curnam? certe quia significat rem magnam. An etiam quia significat miro quodam modo? Id ex dicendis patebit. Cum ergo sacramenti generica notio ea sit ut sit signum rei sacrae, hoc certe sensu matrimonium dicitur sacramentum, quia est signum illius sacratissimae rei.

II. Verum ulterius procedendum est et quaerendum an sit tantum matrimonium signum theoreticum unionis Christi cum Ecclesia, an sit etiam cum gratia coniunctum, eamque significet. Quaeritur scilicet an ex institutione divina sit cum matrimonio ratione sui coniuncta gratia statui matrimonii conveniens, quae conferatur cum matrimonio fit. Atqui satis clare docemur a Paulo huiusmodi esse matrimonium inter christianos. Supponimus matrimonium, de quo ipse loquitur, esse certe matrimonium christianorum; ii enim, quos alloquitur, christiani sunt; iidemque sunt, quibus Christi et Ecclesiae exemplum, tanquam res nota proponitur. Utrum vero ad matrimonium Christianum tantum spectet doctrina Pauli, dicemus postea.

Itaque A) si brevis instituatur analysis verborum Apostoli a v. 22. deinceps, advertere licet 1) considerari ab Apostolo matrimonium illud quod est divinae institutionis; consideratur enim prout est unius cum una et indissolubile vv. 23. 29: quale scilicet fuit praedicatum ab Adamo verbis prophetiis: *propter hoc* etc. 2) rationem sacramenti seu signi exhiberi ab Apostolo ut inhaerentem matrimonio ex divina institutione; quatenus nempe Deus ipse assumpsit matrimonium in signum: repetit enim eam ex verbis prophetiis Adami, quae verba Deo esse tribuenda noverat Apostolus, quippe quae Deo ipsi tribuuntur a Christo Matth. XIX. 5. Proinde etsi aliae habitudines mutuae praeter eam, quae est propria coniugum, e. g. patris ad filium et vicissim, possit repraesentare habitudinem quamdam Ecclesiae ad Deum et vicissim, non exinde tamen licet colligere huic competere quod matrimonio asseritur a Paulo ratione sacramenti h. e. talis mysticae significationis, nisi prius demonstrares eam quoque unionem patris filiique assumptam esse a Deo ut sacramentum seu signum alicuius suae habitudinis seu unionis ad Ecclesiam vel alios: 3) habitudinem, quae intercedit inter virum et mulierem, ita ab Apostolo explicari ut vir sit caput mulieris (v. 23), mulier sit corpus viri eique subiecta (v. 24. 28). Haec autem habitudo est permanens, sicut permanens est relatio capitis ad corpus. Status proinde aliquis significatur. Porro 4) auctore Paulo, proportio quae-

dam existit inter hanc habitudinem viri et mulieris atque habitudinem Christi et Ecclesiae; nam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiae (v. 23) et mulier subiecta est viro in omnibus, sicut Ecclesia subiecta est Christo (v. 24), sive mulier est corpus viri, sicut Ecclesia est corpus Christi (v. 23. 28). Scilicet unio viri cum muliere similis est unioni Christi cum Ecclesia; est nempe unio repraesentans unionem Christi cum Ecclesia ideoque est status aliquid prorsus sanctum et supernaturale repraesentans, et idcirco ipse quoque ratione repraesentationis status est sanctus et supernaturalis. Haec secundum Paulum ad essentiam matrimonii spectant; nam ex iis colligit officia propria coniugum, nimirum eo quod tales sunt, vir caput mulieris, sicut Christus Ecclesiae, mulier subiecta viro, sicut Ecclesia Christo, debet certo modo se gerere vir erga mulierem, mulier erga virum. Iam vero 5) officia, quae ex huiusmodi statu colligit Paulus, sunt dilectio viri erga mulierem (v. 25), timor mulieris erga virum (v. 33), qui timor et ipse dilectio quaedam est, sed cum quadam reverentia et subiectione coniuncta. Dilectio autem ista *supernaturalis* est; nam norma eius, quae proponitur, est prorsus supernaturalis, nempe dilectio Christi et Ecclesiae (v. 23-28; 24-22) et ratio formalis, propter quam postulatur, est supernaturalis, postulatur enim ex eo quod vir caput est mulieris sicut Christus caput est Ecclesiae nimirum eo quod unio viri et mulieris est unio repraesentans unionem Christi et Ecclesiae, et ratio finalis quoque eiusdem est supernaturalis, nimirum ut per actus in ipso exercitio repraesentetur dilectio Christi erga Ecclesiam, subiectio Ecclesiae erga Christum, huc enim quoque spectant verba Pauli: *viri diligite uxores vestras sicut Christus dilexit Ecclesiam*; ad eius enim normam agere debent ut ipsam repraesentent sicut ratione status repraesentant unionem Christi cum Ecclesia: praeterea nulla alia dilectio, quam supernaturalis, potuit in hac oeconomia fidelibus commendari ex exemplo Christi. Porro 6) dilectio, quae coniugibus commendatur, est dilectio specialis h. e. propria status matrimonii; non enim iis ipsa praecipitur eo quod christiani sunt; sed eo quod vir caput est mulieris, mulier subiecta viro; vir vero caput existens mulieris et mulier subiecta viro repraesentant Christum et Ecclesiam. Ideo dilectio permanens est, sicut permanet status. Atqui 7) in hoc est situm matrimonii proprium officium: ergo eidem quoque competit potestas seu principium huius dilectionis supernaturalis *propriae eiusdem status*, idque manifeste Paulus supponit, cum actum praecipit et commendat.

Ergo status matrimonii, eo quod est talis status repraesentans connubium Christi cum Ecclesia, habet ratione sui adiunctum prin-

cipium permanens dilectionis supernaturalis propriae sibi, h. e. gratiam sanctificantem propriam sibi, permanentem, qua vir et mulier possint alter erga alterum se gerere sicut Christus erga Ecclesiam et Ecclesia erga Christum et ita amorem Christi Ecclesiaeque subiectionem repraesentare. Gratiam dixi sanctificantem, principium enim dilectionis permanentis est gratia sanctificans, ius praeterea tribuens ad ea auxilia actualia, quae convenientia et necessaria sunt ad illud opus, propter quod gratia habitualis datur.

Sacramentum ergo matrimonii significans unionem Christi cum Ecclesia, eam repraesentat etiam quoad modum quo fit unio, nempe secundum gratiam et sanctitatem, eo quod est consortum cum gratia sanctificante ut referat unionem Christi cum Ecclesia. Quocirca matrimonium, cum fit, significat quoque gratiam sibi annexam. Nam contractus seu ritus ille quo fit matrimonium significat ipsam unionem coniugum, et contractus seu ritus, quo fit matrimonium inter christianos, significat unionem talem, qualis fit inter christianos: haec porro est unio repraesentans unionem Christi cum Ecclesia, unio sancta seu cum gratia coniuncta: ergo. Quapropter duplex significatio distinguenda in matrimonio est: altera, quae est significatio unionis Christi cum Ecclesia: altera, quae est significatio sanctitatis seu gratiae sibi annexae, qua perfecte illa unio repraesentatur.

Est igitur matrimonium unio maritalis supernaturaliter sancta, cui gratia sanctificans propria eius status connexa est, et quam ipsum, cum fit, significat.

III. At quaestio tandem restat, utrum quam matrimonium significat gratiam, hanc Deus solus immediate in coniugibus (dispositis utique) efficiat, an ipse ritus nuptiarum sit sub Deo causa eius, quemadmodum alia sacramenta. Id non contendimus ab Apostolo aperte hoc in loco doceri; innuitur tamen, quatenus ea Apostolus docet, quae licet ex se non sufficiant, ratione nihilominus habita oeconomiae christianae, quam ipse merito dicendus est supponere, rem certe suadent. Dicimus itaque quod spectatis iis quae docet Apostolus, et ratione habita indolis oeconomiae christianae suadetur ritum, quo fit matrimonium, esse causam gratiae.

Sane 1° constat ex dictis annexam esse matrimonio gratiam sanctificantem *ex divina institutione*; constat enim annexam esse speciali ratione eo quod est signum unionis Christi cum Ecclesia, quae significatio est ex divina institutione. Constat proinde 2° matrimonium, cum fit, significare ex divina institutione gratiam sibi annexam. Nam ipsum matrimonium, cum fit, significat eam unionem coniugum, quae vi consensus mutui fit; fit autem unio sancta ex divina institutione, h. e. unioni annexa est gratia: sicut ergo ex di-

vina institutione est quod haec unio sit supernaturaliter sancta, ita ex eadem institutione oritur quod ritus ei essentialis, quo matrimonium initur, significet talem unionem.

Constat 3° ritus institutos a Deo ad significandam gratiam conferendam hominibus esse in nova lege efficaces eiusdem; haec enim est indoles propria novae legis ut non solum significet, sicut lex vetus, sed efficiat quoque gratiam: sive aliis verbis, constat proprium esse legis novae ut gratia sanctificans, cuius collationem ordinariam, pro certis nempe statibus et officiis, Deus instituit, conferatur per ritus sensibiles seu per sacramenta proprie dicta. Atqui instituta est a Deo ordinaria collatio gratiae sanctificantis iis, qui coniugio copulantur; signum autem huius gratiae est sacramentum matrimonii ex ipsa divina institutione: ergo est etiam signum efficax.

IV. Sunt praeterea qui alia Scripturarum testimonia producant ad idem probandum vel suadendum: nempe 1° Cor. VII. 14. 39; Coloss. III. 18; 1° Tim. II. 15. Verum in primo non satis liquet cur de sanctitate matrimonii prout sacramentum est ibi sit sermo: verba enim *alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt*, nece videntur cum eo quod monuerat prius, ut fidelis ab infideli ne discedat; secus enim filii eorum antea suscepti, veluti spurii haberentur; manentibus autem coniugibus simul, filii legitimi prorsus habentur et absque ulla ignominia (1).

Altero vero loco ex eo quod docet Apostolus ut mulier nubat cui voluerit, tantum *in Domino*, ideoque ut matrimonium fiat *in Domino*, non sequitur matrimonium esse sacramentum: « Illud *in Domino* (ait August. De Adulter. coniug. c. 25) duobus modis accipi

(1) Et huius quidem loci: *sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem* etc. interpretationem tradit Gelasius I in Tractatu adv. pelagianam haeresim. Perpendit scilicet primum quod cum sint duo in carne una, quoniam cuiuslibet fidelis coniugis corpus templum est Dei, *secundum quemdam modum* per coniugalis unitatem carnis etiam coniugis infidelis sanctificatio corpus attingat, longeque distet ista societas ab illo consortio, quod in utrisque coniugibus idolis mancipatum est. Tum advertit quod oratione fidelis cuiusque coniugis etiam infideli misericordia quantacumque praestatur et per hoc iste *secundum quemdam modum* particeps divinae dignationis effectus edicitur. Quod potissimum fit cum per fiduciam coniugii sanctis verbis cor eius assidua voce pulsando, coniux fidelis frequenter fidem et spem in Deum insinuat, tum etiam cum per exemplum sanctae conversationis, ut Petrus (1. Petr. III) monet, ad Dei virtutisque amorem adducit. Sanctificatio proinde, de qua loquitur Apostolus, ea est quae, adiuvente fidei coniuge, non raro infideli per gratiam Dei contingit. Modo analogo idem Pontifex interpretatur sequentia verba de immunditia et sanctitate filiorum.

potest, aut christiana permanens (nempe ita nubat ut Christum non deserat, aut deserendi se exponat periculo) aut Christiano nubens» sicut et Tertullianus interpretabatur utroque modo, priore L. II ad Uxor. c. 2 altero De Monogamia c. 7.

Idem dicendum de tertio loco citato, ubi praecipit Apostolus mulieres subditas esse viris, sicut oportet, *in Domino*: ex quo non apparet quomodo hunc sensum certe colligas: sicut decet eas mulieres, quae contraxerunt matrimonium, non ut gentiles, sed sacramentaliter. Quartus locus nescio quid probet per se: *mulier salvabitur* (ait Apostolus) *per filiorum generationem, si permanserit in fide et dilectione et sanctificatione cum sobrietate*; quod de quolibet statu fidelium dici potest, salvatum scilicet iri eum, qui officia sui status in fide et dilectione adimpleat: nisi tamen illud componas cum testimonio a nobis citato.

Itaque matrimonium, quod fieret saltem secundum primitivam institutionem, fuit semper sacramentum latiore sensu acceptum, prout est signum rei sacrae; pressiore vero sensu acceptum sacramentum, prout est signum efficax gratiae, non est matrimonium nisi in lege nova. Cur vero? Ratio generalis est, quia sacramenta proprie dicta non sunt nisi in N. L. Argumentationem, qua usi sumus, praeformarunt Tridentini Patres Sess. XXIV. c. un. Quocirca hic est veluti processus perfectionis matrimonii iuxta s. Thom. q. XLII. a. 2. Matrimonium scilicet in statu innocentiae institutum fuit in officium naturae (attamen naturae sanctae): in statu naturae lapsae superadditus ei fuit et alius finis, ut esset nimirum in remedium concupiscentiae: utroque autem in statu fuit signum unionis Christi cum Ecclesia, et idcirco sacramentum lato sensu acceptum: in lege nova servato eo duplici fine, fuit praeterea institutum in sacramentum proprie dictum.

V. Expedienda est aliqua haec occurrens difficultas. Et 1) quidem perperam obiiceretur, quod quaecumque haec Paulus coniugibus dicit de dilectione et subiectione, adhibito exemplo Christi et Ecclesiae, potuisset aliis quoque dicere puta patribus filiisque, quin inde colligere liceret esse inter eos aliquod sacramentum. Nam, ut iam monuimus, Paulus id praesupponit, unionem coniugum assumptam esse a Deo ut sacramentum seu signum unionis Christi cum Ecclesia et exinde officia eorum infert: id vero de aliis dici nequit.

Obiici tamen 2) sic potest. Verba Apostoli: *Sacramentum hoc magnum est, vera fuerunt ab initio, cum dictum est: propter hoc relinquet homo etc.* et hoc modo matrimonia contracta sunt. Quocirca ita arguitur. Ex verbis Pauli colligimus matrimonium esse signum efficax gratiae quia est huiusmodi sacramentum: atqui signum fuit

unionis Christi cum Ecclesia iam et deinceps ab initio: ergo ab initio et deinceps contulit gratiam; atqui falsum est consequens: ergo et antecedens.

Respondeo. Ex Apostolo habemus quod unio viri et feminae, de qua loquitur Adamus (Adamus autem non de suo matrimonio proprie loquitur; neque enim ipse reliquit patrem aut matrem, sed de subsequentibus), est signum unionis Christi cum Ecclesia, sed non habemus ab eo quod eodem modo semper fuerit huius rei signum. Et re quidem vera matrimonium, quod considerat Apostolus, est unius cum una ac indissolubile; tale autem non reperiebatur per se in V. T. igitur satis constat matrimonia saltem, quae aetate V. T. fiebant, multo magis quae inter idololatrias vitiosiora quam apud hebraeos, non fuisse haec considerata ab Apostolo. Ceterum prius in oeconomia umbrarum et figurarum fuit signum rei futurae, modo in oeconomia veritatis est signum rei praesentis. Proprium vero praecedentis oeconomiae Mosaicae fuit conferre tantummodo sanctitatem legalem, huius vero praesentis proprium est conferre gratiam intrinsecam. Cum ergo prius propter ipsam rationem propriam oeconomiae non daretur gratia per sensibilia signa, modo e contrario detur: potuit certe hoc discrimen petatum ex nativa indole utriusque oeconomiae intercedere inter rationem signi, quae competebat Matrimonio ante Christum et eam quae competit modo, ut nempe prius matrimonium significaret ratione unionis tantum, modo significet ratione unionis intrinsece sanctae. Itaque ad maiorem argumenti respondeo. Nos non dicimus quod Paulus doceat universim matrimonium esse intrinsece sanctum, eo quod sit signum, neque id nos colligimus: sed dicimus quod matrimonium illud, de quo Paulus loquitur, quod est certe matrimonium christianorum, ab ipso spectatur et repraesentatur ut intrinsece sanctum et connexum cum gratia, eo quod est signum unionis Christi cum Ecclesia: spectata vero indole oeconomiae christianae contendimus matrimonium illud, de quo directe Apostolus loquebatur, habitum ab ipso fuisse ut verum et proprium sacramentum. Responsio ad minorem patet: nam matrimonium tantum unius cum una et indissolubile fuit quoque ab initio signum unionis Christi cum Ecclesiae, sed iuxta indolem diversarum oeconomiarum.

Ad ultimam itaque minorem respondeo consequens illud reapse non sequi. Ceterum etsi post peccatum Adami matrimonia subsequentia usque ad christianum non fuerint intrinsece sancta seu necessario ex se connexa cum gratia eiusque causativa: attamen matrimonium protoparentum fuit cum gratia connexum ratione status primitivi et ordinatum ad gignendos homines sanctos; quare etsi non

fuerit sacramentum quemadmodum nunc est, fuit certe intrinsece sanctum ratione status, in quo fiebat. Porro Christus matrimonium christianum revocavit ad dignitatem illius primi, cuius ipse Deus institutor fuit; consequens ergo potius esse debet quod nunc matrimonium christianum sit intrinsece sanctum: quamvis non eadem ratione, quemadmodum alia est ratio sanctificationis in praesenti oeconomia ac fuerit in illa priore.

Quare matrimonium christianum sacramentum *magnum* ea quoque ratione dicitur, quod speciali modo, per unionem nempe sanctam repraesentet Christi cum Ecclesia connubium.

THESIS IX.

Inania sunt argumenta, quae afferuntur contra doctrinam assertam duabus thesibus praecedentibus.

VI. Contra veritatem assertam in his duabus Thesibus obiici plura solent. Praecipua haec sunt 1) Actus matrimonii est turpis, at non decet actum sacramenti esse turpem. Imo 2) culpa non caret actus matrimonii, eum enim concedit Apostolus *secundum indulgentiam* seu *veniam* 1. Cor. VII. 6; ait vero Augustinus De peccato origin. c. 38 quod cum tribuitur venia, denotatur culpa. Et Didymus Alex. adv. Manichaeos, docet homines ante Christum habuisse matrimonium cum peccato, quod peccatum a nuptiis abstulit Christus sicut ab aliis rebus abstulit peccatum. 3) Matrimonium ignobilis est Virginitate; at haec non est sacramentum: multo ergo minus illud. 4) In sacramento requiritur caerimonia exterior religiosa; huiusmodi nulla est in matrimonio. 5) Non satis est esse signum rei sacrae et habere annexam promissionem gratiae ut sacramentum sit, quemadmodum patet in martyrio. 6) Sacramentum novae legis stricte et proprie sumptum est signum non ex natura sua, sed ex institutione divina; atqui etc. 7) Si matrimonium confert gratiam, sequitur quod qui a statu caelibatus seu virginitatis qui perfectior est, transit ad statum matrimonii, qui est imperfectior, minusque Deo acceptus, gratiam a Deo acquirit, quod absonum videtur. 8) In matrimonio contrahentes licite paescuntur de dote, quod in sacramentis non licet. 9) Sacramentum facit quod significat: at matrimonium non id facit, significat enim unionem Christi cum Ecclesia, quam non facit.

Respondeo ad 1^{am}. Actus matrimonii ex se honestus est, sicut honesta est procreatio filiorum legitima et honestus est actus, quem natura ipsa suadet: turpe vero est quod ei per accidens adiungitur,

h. e. motus concupiscentiae rebellis rationis, quae tamen turpitudine concupiscentiae per se sola non est moralis; et cum ad finem honestum adhibetur, malo bene utimur, ut Augustinus ait (v. dicta in Tract. De Deo Creat. Th. XLIV). Nec nisi improprie locutus est s. Hieronymus, cum defendens virginitatem contra Iovinianum L. I. n. 7 ait: « si bonum est mulierem non tangere, malum est eam tangere; nihil enim bono contrarium est nisi malum »: quae postrema verba sunt Tertulliani in libro de Monogamia. At malum dici nequit nisi quatenus improprie intelligatur minus bonum. Idem Hieronymus ibidem negat se omnem coitum spurcum putare, seque non ignorare inquit honorabiles nuptias et thorum immaculatum... « Sed ita nuptias, ait, recipimus, ut virginitatem praeferamus ». Ita August. De Bono coniug. c. 8. « Non ergo duo mala sunt connubium et fornicatio, quorum alterum peius; sed duo bona sunt connubium et continentia, quorum alterum est melius ». Ad Hieronymum quod spectat, legenda est eius epist. 48 ad Pammachium, qua data opera se defendit a crimine quod sua laudatio virginitatis esset quodammodo condemnatio matrimonii. Male enim Romae propter scripta contra Iovinianum audierat Hieronymus. Cf. et epist. eiusdem 123 ad Ageruchiam et August. Retract. L. II. c. 22. Porro advertendum est quod cum Hieronymus comparat matrimonium virginitati insistit potissimum in consideratione usus ipsius, nam ratione huius nuptias in inferiore loco collocat. Quocirca in censu virginum ponit et coniuges abstinentes ab actu coniugii, eosque opponit iis qui eo utuntur. Ceterum, ut plenius difficultati respondeamus, copula non est actus sacramenti matrimonii cum ipsum fit et gratiam confert: sed actus sacramenti *in facto esse* seu permanentis ut explicabimus seq. Th.

Ad 2^{am}. Indulgentia, quam concedit Apostolus, spectat non ipsum coniugium, sed solum usum coniugii citra directam intentionem prolis, ad evitandam fornicationem. Ea vero indulgentia seu venia non denotat culpam; venia enim seu indulgentia, quae culpam supponit, est ea quae est remissio: sed heic non est sermo de huiusmodi venia. « Dubitare fas non est nuptias non esse peccatum. Non itaque nuptias secundum veniam concedit Apostolus: nam quis ambigat absurdissime dici non eos peccasse, quibus venia datur? Sed illum concubitum secundum veniam concedit, qui fit per incontinentiam, non sola causa procreandi, et aliquando nulla causa procreandi, quam nuptiae non fieri cogunt, sed ignosci impetrant », ait August. De Bono Coniugali n. 11. Est scilicet concessio debita actus minus perfecti, ut maius malum vitetur; unde opponitur *imperio*. Non praecipit per se Apostolus eum actum, quia per se perfectius

esset abstinere; sed praecipit vel consulit propter periculum incontinentiae: consulit ergo non ex motivo perfectionis actus, sed ex motivo fragilitatis humanae, *cui indulgendum est*. Iure vero coniuges uti coniugio propter hunc finem directum tantum vitandi incontinentiam, heic supponit Apostolus atque superius docet v. 2.

Augustinus quidem censuit peccatum esse veniale concubitus illum coniugum, qui fit propter incontinentiam (causa voluptatis) non sola causa procreandi. « Coniugalis concubitus generandi gratia non habet culpam, concupiscentiae vero satiandae, sed tamen cum coniuge, propter thori fidem, venialem habet culpam; adulterium vero sive fornicatio lethalem habet culpam (l. c. n. 6) ». Cui s. Thomas consentit ex parte q. XLIX. a. 5. Ceterum quoniam matrimonium in remedium quoque concupiscentiae institutum est, si coniuges voluptatis causa coeant id pariter intendentes ut in se ipsis incontinentiam evitent, cum hic sit finis honestissimus, etsi non intendant generationem proles, dummodo eam positive non excludant, nullius culpa arguendi sunt. Lege probatos Theologos morales.

Ad 3^a. Si comparetur status cum statu, perfectior est status continentiae: at nihil impedit quominus status ex se imperfectior consecratur sacramento, et sub hac ratione praestet alteri. Quemadmodum sacramentum est pro poenitentibus, non pro innocentibus, licet hic status sit perfectior. Ratio vero erat cur gratia sanctificante consecraretur fieretque in nova lege sacramentum matrimonium, a quo familia et universa societas pendet, quo continuatur actio creativa Dei propagatione filiorum ad cultum ipsius; ut ita sub tutela et directione Ecclesiae, cui sacramenta concredita sunt, esset in ipso suo exordio universa humana familia.

Ad 4^a. Caerimonia exterior religiosa est ille ritus (quinam sit dicemus Th. XI), quo matrimonium fit, et quo unio Christi cum Ecclesia et unio sancta coniugum repraesentatur.

Ad 5^a. Requiritur utique praeterea institutio divina, qua aliquid instituatur signum et causa sanctificationis, tamquam ritus active sanctificans ut instrumentum Dei sanctificantis; id vero locum habet in matrimonio, non in martyrio.

Ad 6^a. Matrimonium ex natura sua aptum quidem est ad significandum, sed actu ex institutione divina significat unionem Christi cum Ecclesia et gratiam quam confert. Nihil vero refert quod id quod assumitur ut signum sit iam aliquid in natura existens opusque naturae.

Ad 7^a. Respondet Bellarminus (De Matrim. L. I. c. 5): « Aliud est comparare statum cum statu, aliud statum cum sacramento: status continentiae altior est et perfectior statu matrimonii et maioris

gratiae ac meriti: sacramentum nihilominus semper auget gratiam in quocumque statu suscipiatur. Quare continens, dum contrahit matrimonium, crescit in gratia; sed si idem continens propter Deum nuptias humanas contempsisset, plus gratiae apud Deum invenisset, quam sit illa, quae per sacramentum matrimonii datur ». Sic cui integrum est duo opera facere, alterum perfectum magis, alterum minus, faciens id quod minus perfectum est, cum ad perfectius non obligatur, gratiae augmentum obtinet, obtenturus tamen maius gratiae augmentum, si opus alterum perfectius fecisset.

Ad 8^a. Dos non datur propter sacramentum seu propter contractum sacramentalem, sed propter onera sustinenda in individua societate vitae, quae consequuntur matrimonium non prout sacramentum est, sed prout est certus contractus determinatam gignens societatem.

Ad 9^a. Iam factum est satis. Significat enim matrimonium, cum fit, unionem coniugum eamque sanctam, quae est repraesentatio unionis Christi cum Ecclesia.

THESIS X.

Indivisibili nexu vinciuntur in matrimonio christianorum contractus h. e. unio maritalis et sacramentum; quae non sunt duae res, sed duae rationes seu formalitates necessariae eiusdem rei. Quare inter christianos coniunctio viri et feminae, si sacramentum non est, neque est matrimonium; et si matrimonium est, est quoque sacramentum.

I. Matrimonium per se esse potest quin sit sacramentum proprie dictum. Tale fuit ante novam oeconomiam institutam, et tale est etiamnum inter infideles, inter quos est in officium naturae ad procreandam et educandam prolem atque in remedium concupiscentiae. Apud infideles proinde matrimonium non est nisi contractus quidam naturalis sive maritalis unio viri et mulieris ab ipsa natura instituta ex libero consensu contrahentium determinata: inter christianos vero est praeterea sacramentum. Quare ratione haec duo distingui possunt in matrimonio christiano, *contractus* (quo nomine consensus utriusque qui est causa, et vinculum manens inde exortum significatur), qui et in pura natura esset et fuit ante Christum et est apud infideles, atque *sacramentum*, quod in solis christianis contrahentibus reperitur. Sed quaestio est utrum quemadmodum ratione ita et re haec duo in matrimonio christiano distingui possint, non quidem separatione completa, ita ut etiam sacramentum